

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Autorka: **Ewelina Kutaś**

Filologia polska

Uniwersytet Śląski w Katowicach

SCENARIUSZ LEKCJI

TEMAT: Quo vadis człowieku? O problemie zwierząt cyrkowych na podstawie powieści Henryka Sienkiewicza¹.

MIJSCIE LEKCJI W CYKLU LEKCYJNYM: Lekcja poprzedzająca czytanie lektury

TYP LEKCJI: Wprowadzająca

JEDNOSTKA LEKCYJNA: Dwie jednostki lekcyjne

KORELACJA Z INNYMI PRZEDMIOTAMI: historia, biologia

CELE LEKCJI:

POZNAWCZE:

- (Uczeń) odświeża sobie informacje na tematu reportażu
- zaznajamia się ze współczesnymi problemami cyrków
- zapoznaje się z wydarzeniami dotyczącymi panowania króla Nerona w Rzymie

KSZTAŁCĄCE:

- (Uczeń) potrafi krytycznie określić sytuację wykorzystywania zwierząt
- Potrafi opisać sytuację cyrków na przestrzeni wieków
- Potrafi rozróżnić podobieństwa i różnice cyrków dawnych i współczesnych
- Potrafi zanalizować sytuację przedstawioną w utworze

WYCHOWAWCZE:

- (Uczeń) kształci w sobie postawę proekologiczną
- Pragnie pielęgnować potrzebę poszanowania życia i wolności zwierząt

---

¹ Konspekt powstał pod opieką dr Magdaleny Ochwat.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

METODY PRACY:

- Pogadanka heurystyczna
- Dyskusja
- Praca w grupach

FORMA PRACY UCZNIÓW:

- Praca zbiorowa
- Praca w mniejszych grupach

ŚRODKI I POMOCE DYDAKTYCZNE:

- Tablica interaktywna
- Zdjęcia: Rzym i Neron w I wieku n.e.
- Tablica zwykła lub brystol
- Fragmenty reportażu Dariusz Gzyry *Dziękuję za świńskie oczy. Jak krzywdzimy zwierzęta* oraz książki Henryka Sienkiewicza *Quo Vadis*
- Kartki, flamastry i kredki

LITERATURA:

- H. Sienkiewicz: *Quo vadis?* Wrocław 1994.
- D. Gzyra: *Dziękuję za świńskie oczy. Jak krzywdzimy zwierzęta.* Warszawa 2018.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Część 1

5 min

Wprowadzenie

Jeszcze przed rozpoczęciem zajęć poinformuj uczniów, że następną lekturową pozycją do przeczytania będzie *Quo Vadis*. Od razu jednak zauważ, że książka ta porusza wiele ważnych tematów, które obecnie są pomijane. Aby uczniowie się nie zniechęcili zaproponuj, że już dzisiaj porozmawiacie o jednym z nich.

Rozdaj uczniom karteczki z dwoma pytaniami:

- Co masz na myśli słyszając słowo CYRK?
- Czy chciałbyś pójść do cyrku ze zwierzętami?

Poproś, aby nikt w tej chwili nie dzielił się swoją odpowiedzią. Kartki należy zachować, zostaną odczytane pod koniec lekcji.

Część 2

20 min

**Cyrk
Sienkiewicza**

u Zanim przejdziesz do czytania fragmentów *Quo vadis* sporządź na tablicy lub narysuj na brystolu dwie tabele. Pierwszą z podziałem na I i XXI wiek, drugą z podziałem na podobieństwa i różnice. Następnie poinformuj uczniów, że wkraczacie w I wiek naszej ery do Rzymu, gdzie panuje Król Neron (na tablicy interaktywnej możesz wyświetlić Rzym i postać Nerona), następnie zachęć uczniów do wsłuchania się w tekst i wyciągnięcie wniosków. Po odczytaniu poproś uczniów o chwilę refleksji nad tym co się usłyszało, następnie zadaj kilka pytań i uzupełnijcie tabelę (I wiek):

- Czy coś Was w tym tekście poruszyło?
- Jak wyglądał cyrk za czasów panowania Nerona?
- Do czego zostały zmuszone zwierzęta?
- Jak wygląda relacja pomiędzy zwierzętami a ludźmi?
- Jak wygląda traktowanie zwierząt w cyrku Nerona?
- Czy zwierzęta są winne temu co się stało?
- Jak takie wydarzenia wpływały na psychikę Nerona?

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

- Jak takie wydarzenia wpływały na psychikę zwierząt?
- Co mogły czuć zwierzęta wykorzystywane do tak nieetycznych czynów?
- O czym myślisz, kiedy widzisz jak dzikie zwierzęta zabijają ludzi?
- Dlaczego dzikich zwierząt nie powinno się karać za śmierć ludzi?
- Co myślisz o widowiskach, które zorganizował Neron?
- Jak myślisz, co mogli czuć ludzie oglądający na żywo śmierci innych osób?
- Co uważasz na temat zabijania zwierząt, kiedy już nie są „nam potrzebne”?

Zapiszcie swoje wnioski w odpowiedniej rubryce tabeli.

Część 3	10 min
Dariusz Gzyra, reportaż	<p>Zanim przejdziesz do drugiej części tabeli, zapytaj uczniów skąd moglibyście wziąć informacje, o tym, jak dzisiaj wygląda problem cyrków. Naprowadź uczniów na reportaż, przypomnijcie sobie jego definicję. Następnie przedstaw swoją propozycję reportażu Dariusza Gzyry. Odczytajcie fragmenty. Oto kilka pytań po lekturze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jak myślicie, dlaczego zwierzęta są traktowane jak śmieci, które można wyrzucić do kontenera? • Jaki jest sens trzymania zwierząt w klatkach? • Dlaczego ludzie traktują zwierzęta jak swoich podwładnych? • Dlaczego ludzie chcą oswojać dzikie zwierzęta? • Jaki jest w tresurze dzikich zwierząt? • Jak sobie wyobrażacie teraźniejszy cyrk?
Część 4	10 min
Trudna rozmowa	<p>Po odczytaniu fragmentów obu książek i uzupełnieniu tabeli zastanówcie się wspólnie, jak zmieniła się relacja zwierząt i ludzi na przestrzeni wieków.</p>

The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe. This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

Uzupełnijcie drugą tabelę, odpowiedzcie wspólnie jakie są podobieństwa i różnice cyrków teraźniejszych i tego Sienkiewiczowskiego.

- Do czego ludziom potrzebne są zwierzęta?
- Jakie zyski czerpią ludzie z cyrków?
- Czy cyrki naprawdę są nam potrzebne?
- Co można byłoby zrobić, aby zażegnać problem cyrków w XXI?
- Jakie są podobieństwa cyrków na przestrzeni wieków?
- Czy różnią się oba te cyrki?
- Jak zmieniła się relacja pomiędzy ludźmi a zwierzętami na przestrzeni wieków? Czy się zmieniła?
- Jaką rolę odgrywają zwierzęta w poszczególnych cyrkach?

Po rozmowie i uzupełnieniu tabeli poproś uczniów o ponowne wypełnienie pytań z kartki, którą otrzymali na początku lekcji.

Odczytajcie wnioski, czy u któregoś z uczniów różnią się odpowiedzi? Czy po lekcji pełnej refleksji i nauki na temat cyrków ktoś na nowo zauważył problem, który porusza Henryk Sienkiewicz?

Część 5

25 min

Organizujemy cyrk bez zwierząt

Aby pomóc uczniom w zrozumieniu problemu dotyczącego cyrków, podziel swoich uczniów na grupy. Każda grupa będzie miała przydzielone odpowiednie zadanie, następnie zaprezentujcie swoje prace na forum klasy, aby zainteresować tematem pozostałych uczniów możecie przypiąć swoje prace na szkolną gazetkę.

GRUPA 1 Uczniowie z grupy pierwszej sporządzą wspólnie oświadczenie Prezydenta Miasta Katowice, w których zawrą przeprosiny za wcześniejsze pozwolenia na organizacje cyrków ze zwierzętami.

GRUPA 2 Uczniowie grupy drugiej wcielą się w organizatorów i zobrazują plakat – ogłoszenie mające na celu stworzenie miejsca, które będzie cyrkiem

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

bez udziału zwierząt. Mile widziane hasła i wierszyki dotyczące zakazu zwierząt w cyrku.

GRUPA 3 Uczniowie grupy trzeciej stworzą wzór zaproszeń i biletów do nowego cyrku.

Uwaga, w porozumieniu z grupą drugą, uczniowie powinni poznać nazwę cyrku!

GRUPA 4 Uczniowie grupy czwartej wymyślą i zapiszą swoje pomysły dotyczące atrakcji cyrku bez udziału zwierząt.

Część 6	15 min
Prezentacja pomysłów	Czas na prezentacje swoich prac, w kolejności od grupy 1 do 4.
Część 7	5 min
Czas na refleksje	Po prezentacji swoich prac, zapytaj uczniów i uczennice, z czym kończą lekcję – czego się dzisiaj dowiedzieli, co wywarło na nich największe wrażenie.

Podziękuj wszystkim za aktywny udział w zajęciach.

1.1.1. TEKSTY ŹRÓDŁOWE DO SCENARIUSZA 2

- **Henryk Sienkiewicz, *Quo Vadis***

Przed wszystkim jednak budowano z niesłychanym pośpiechem ogromne drewniane amfiteatry, w których mieli konać chrześcijanie. Zaraz po narodzie w domu Tyberiusza poszły rozkazy do prokonsulów, aby dostarczyli dzikich zwierząt. Tygellinus opustoszył vivaria wszystkich miast italskich, nie wyłączając pomniejszych. W Afryce urządzono z jego polecenia olbrzymie łowy, w których cała miejscowa ludność musiała brać udział. Sprowadzono słonie i tygrysy z Azji, krokodyle i hipopotamy z Nilu, lwy z Atlasu, wilki i niedźwiedzie z Pirenejów, zaciekle psy z Hibernii, psy molosy z Epiru, bawoły i olbrzymie srogie tury z Germanii. Z powodu ilości uwięzionych igrzyska miały przejść ogromem wszystko, co dotychczas widziano. Cezar zapragnął zatopić wspomnienia pożaru w krwi i upoić nią Rzym, więc nigdy rozlew jej nie zapowiadał się wspanialej.

Zwierzętom nie dawano jeść od dwóch dni, a natomiast przesuwno przed nimi zakrwawione kawały mięsa, by tym bardziej pobudzić w nich wściekłość i głód. Chwilami też zrywała się taka burza dzikich głosów, że ludzie stojący przed cyrkiem nie mogli rozmawiać, a wrażliwsi bledli ze strachu.

Lecz lwy, jakkolwiek wygłodniałe, nie śpieszyły się do ofiar. Czerwonawy blask na arenie raził je, więc mrużyły oczy, jakby olśnione; niektóre wyciągały leniwie swe złotawe cielska, niektóre, rozwierając paszcze,

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

ziewały, rzekłbyś, chcąc pokazać widzom kły straszliwe. Lecz następnie zapach krwi i podanych ciał, których mnóstwo leżało na arenie, począł na nie działać. Wkrótce ruchy ich stały się niespokojne, grzywy jeżyły się, nozdrza wciągały chrapliwie powietrze. Jeden przypadł do trupa kobiety z poszarpaną twarzą i ległszy przednimi łapami na ciele, jął zlizywać kolczastym językiem skrzepłe sople, drugi zbliżył się do chrześcijanina, trzymającego na ręku dziecko obszyte w skórę jelonka.

Dziecko trzęsło się od krzyku i płaczu, obejmując konwulsyjnie szyję ojca, ów zaś, pragnąc mu przedłużyć choć na chwilę życie, starał się oderwać je od szyi, by podać dalej klęczącym. Lecz krzyk i ruch podrażnił lwa. Nagle wydał krótki, urwany ryk, zgniótł dziecko jednym uderzeniem łapy i chwyciwszy w paszczę czaszkę ojca zgruchotał ją w mgnieniu oka.

Wypuszczono teraz zwierzęta wszelkiego rodzaju: tygrysy znad Eufratu, numidyjskie pantery, niedźwiedzie, wilki, hieny i szakale. Cała arena pokryła się jakby ruchomą falą skór pręgowanych, żółtych, płowych, ciemnych, brunatnych i cętkowanych. Powstał zamęt, w którym oczy nie mogły nic rozróżnić prócz okropnego przewracania się i klębienia grzbietów zwierzęcych. Widowisko straciło pozór rzeczywistości, a zmieniło się jakby w orgię krwi, jakby w straszny sen, jakby w potworny majak obłąkanego umysłu. Miara była przebrana. [...]

Lecz zwierzęta łatwiej było wpuścić niż je wypędzić. Cezar znalazł jednak sposób oczyszczenia z nich areny, połączony z nową dla ludu rozrywką. We wszystkich przedziałach wśród ław pojawiły się zastępy czarnych, strojnych w pióra i zausznice Numidów, z lukami w ręku. Lud odgadł, co nastąpi i przywitał ich okrzykiem zadowolenia, oni zaś zbliżyli się do obrębu i przyłożywszy strzały do cięciw, poczęli szyć z luków w gromady zwierząt. Było to istotnie nowe widowisko. Smukłe czarne ciała przechylały się w tył, preżąc giętkie łuki i wysyłając grot za grot. Warkot cięciw i świst pierzastych bełtów mieszał się z wyciem zwierząt i okrzykami podziwu widzów. Wilki, niedźwiedzie, pantery i ludzie, którzy jeszcze zostali żywi, padali pokodem obok siebie. Tu i ówdzie lew, poczuwszy grot w boku, zwracał nagłym ruchem zmarszczoną z wściekłości paszczę, by chwycić i zdruzgotać drzewce. Inne jęczały z bólu. Drobiazg zwierzęcy wpadłszy w popłoch przebiegał na oślep arenę lub bił głowami w kraty, a tymczasem groty warczały i warczały ciągle, dopóki wszystko, co żywe, nie legło w ostatnich drganiach konania².

• **Dariusz Gzyra, *Dziękuję za świńskie oczy. Jak krzywdzimy zwierzęta***

Swego czasu na terenie bazy zimowej cyrku Zalewski, jednego z największych polskich cyrków, znaleziono nadpalone, rozkładające się szczątki dużego zwierzęcia. Tuż obok wybiegu dla wielbłądów stał niczym niezabezpieczony i otwarty kontener na śmieci. W środku, a także naokoło niego, leżały porzucane zwłoki.

Podobnie jak wiele innych wydarzeń stawiających cyrki wykorzystujące zwierzęta w bardzo złym świetle widok wielbłądzych zwłok nie spowodował natychmiastowej reakcji prawodawców i nie doprowadził do delegalizacji tej „rozrywki” w Polsce. Nie pomogła również śmierć innego zwierzęcia, hipopotama, który spłonął żywcem klatce-barakowozie podczas pożaru na terenie cyrku Polonia. Niestety otwierała się tylko do wewnątrz. Prerażone, ważące 3.5 tony zwierzę w panice napierające na wyjście nie mogło się wydostać i utrudniało udzielenie mu pomocy. Nie pomogły też dramatyczne wydarzenia związane z ucieczką tygrysa z klatki z cyrku Korona podczas jego występów w Warszawie. Doszło do podwójnej tragedii. Zginęło zwierzę, zmarł także lekarz weterynarii, postrzelony przez policjanta podczas obławy.

[...] człowiek ten był filmowany dzień po dniu, gdy wchodził do pomieszczenia, w którym Anne (słoń) była przetrzymywana. Znęcał się nad nią, „dźgając ją i bijąc po głowie metalowymi prętami i kopiąc w nogę

² H. Sienkiewicz: *Quo vadis?...*, s. 390, 391, 356, 375, 389.

The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations [HEC]

z zaawansowanymi zmianami artretycznymi. Na nagraniach, w które nie mogli uwierzyć nawet aktywiści zajmujący się od lat problemem zwierząt pracujących w cyrkach, widać było ogromną sylwetkę zwierzęcia, które drżało z bólu i kulilo się ze strachu przed atakującym, bezskutecznie próbując uniknąć uderzeń, uciec. Przedstawienia cyrkowe to często po prostu płatne seanse dominacji nad słabszym. [...] Zwierzę w cyrku ma przecież zachowywać się tak, jak tego chce człowiek i wtedy, kiedy on tego chce. Nie oczekuje się od zwierzęcia, żeby było sobą. Cyrk nie uczy rozpoznawania jego naturalnych potrzeb, uczuć i zachowań. Przeciwnie, zakłada, że to, co naturalne, zwykłe, prawdziwe, niezaaranżowane, jest nieinteresujące lub mało wartościowe³.

---

³ D. Gzyra: *Dziękuję za świńskie...*, s. 262–264, 267.

*The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe
This project was made possible through Strategic Grant No. 22020071 from the International Visegrad Fund.*

